

FIRDAUSIYNING “SHOHNOMA” ASARINING MIFOLOGIK ASOSLARI

Choriyeva Madina Aliyevna

Buxoro davlat tibbiyot instituti Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

Firdavsiy (to'liq ismi — Hakim Abulqosim Mansur Hasan Firdavsiy Tusiy) an'anaga ko'ra fors dostonchiligining asoschisi hisoblanadi. Bugun u Eron, Tojikiston, O'zbekiston va Afg'onistonda xalq shoiri sanaladi. Firdavsiy eng yirik doston muallifi

Forschadan tarjima qilingan shāhnām - "Shohlar kitobi", "Shohlar kitobi", "Shohlar kitobi". "Qirollar kitobi" Eronning qadim zamonlardan to 7-asrgacha Islom kirib kelishigacha bo'lgan tarixini tasvirlaydi. "Shohnoma"da 50 dan ortiq saltanatlar tarixi tasvirlangan. "Shoh-nomah"ning 60 000 bayti bitta doston — she'rdan iborat bo'lib, eng uzuni inson qo'li bilan yozilgan. U Fors shohliklarining to'rt ming yillik tarixini qamrab oladi, sevgi va ayriliq, hayot va o'lim haqidagi eng hikmatli so'zlarni o'z ichiga oladi.

X asr boshlarida. Arab xalifaligidan mustaqil, nisbatan markazlashgan Sharqiy Eron Somoniylar davlatida (887-999) adabiyot rivoji uchun qulay sharoitlar vujudga keldi, bu davlatda mamlakatning iqtisodiy tuzilishi butunlay feodal shakllarni oladi. Hunarmandchilik, mahalliy va karvon savdosi alohida rivojlanmoqda; madaniyat yuksalib bormoqda. Buxoro nafaqat bu davlatning poytaxti, balki butun Sharqiy Eron va Markaziy Osiyoning madaniy hayotining markaziga aylanadi. Fors tilidagi ilk yirik she'riyat va nasr maktabi aynan Buxoroda shakllandi va rivojlandi. Bu maktab merosi adabiyotning keyingi rivojlanishi uchun klassik an'anaga aylandi.

Jahon madaniyatining yorqin yodgorligi bo'lmish Firdavsiyning "Shohnoma" sini ilmiy tadqiq qilish XVIII asr oxiri — XIX asr boshlarida olib borila boshlandi, Eron xalqlarining ushbu doston bilan bog'liq o'rganilmagan muammolarini o'rganish hali ham davom etmoqda. bu kun. XVIII asr oxiridan to hozirgi kungacha olib borilgan "Shohnoma" ning turli mamlakatlar va davrlardagi

eronliklarning ko'p tarjimalari va u ustida olib borilgan izlanishlari Firdavsiyning buyuk asariga tadqiqotchilar va kitobxonlarning katta qiziqishidan dalolat beradi. .

“Shohnoma” Firdavsiy jahon sivilizatsiyasi durdonalaridan biri bo'lib, uning mifologik qahramonlarida Vatanga muhabbat, shaxsga hurmat, yuksak insoniy axloq, tafakkur musaffoligi va adolat, vijdonli va halollik, vatanparvarlik va umuminsoniy insonparvarlik g'oyalari mujassam.

Ta'kidlash joizki, 10-asrda Firdusiyan keyin Aburayxon Beruniy (973 yilda tug'ilgan), Asadi Tusiy (shaharda tug'ilgan), Ibn al-Balxiy (shaharda tug'ilgan) va boshqa mashhur shoirlar mifologik obraz va qahramonlar timsoliga murojaat qilganlar. asr va yozuvchilar. Ularning asarlarida bir-biri bilan chambarchas bog'langan mifologik obrazlar va ertak obrazlari qadimgi dunyo tarixiy voqealarini yorqin aks ettiradi. Masalan, Beruniyning “Osor-ul-bokiya”sida sobiliylar, harroniylar, kaldoniylar, peshdodiylar va sosoniylar haqida qimmatli tarixiy ma'lumotlar berilgan. Biroq, yuqorida tilga olingan mualliflarning asarlaridan farqli o'laroq, Firdavsiy “Shohnoma”sining mifologik obrazlari qiyosiy ma'lumotlar beradi, bu alohida e'tiborni talab qiladi.

Tarixiy manbalar ko'rsatganidek, “Shohnoma”dagi obrazlar “Avesto”dan kelib chiqqan bo'lib, keyinchalik Abumansuriy “Shohnoma”, “Xudoynoma” va boshqa tarixiy obidalar bilan bog'langan. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, bunday rivoyatlar faqat Firdavsiyning "Shohnoma"sida barqaror o'rin tutgan. Kayumars va uning avlodlari haqidagi mifda birinchi insonning ibtidoiy hayoti tasvirlangan bo'lsa-da, Firdavsiy uni real tasvirlashga muvaffaq bo'lgan. Muhammad Ansoning ta'kidlashicha, “quruq va rangsiz faktlar shaklida berilgan bo'lsa, ular esda qolmas edi. Qahramonlik hikoya va rivoyatlar, mifologik ertaklar tarzida xotiraga muhrlanib qolishi, esda qolishi uchun o'sha badiiy ranglar berish kerak edi” (2,75,77). Darhaqiqat, tadqiqotchilarning ularning mifologik elementlar va ramziy ma'lumotlar bilan almashtirilganligi haqidagi fikrini hisobga olmasa, bu tasvirlar tarixiy davrning ajoyib qiyofasini to'liq tanlamagan.

Rustam timsolida uning tug'ilgan kunidan boshlab mifologik xususiyatlar ancha yaqqol namoyon bo'ladi. Qahramonlik, mardlik, mardlik, diva, jin, arvoh kabi

nopok va zararli kuchlarga qarshi kurashni o'zida mujassam etgan Rustam obrazida insonning yovuz jonzotlarga qarshi murosasiz kurashi ko'rsatilgan. "Shohnoma"ning qahramonlik qismidagi barcha she'rlarda Rustam bosh qahramon bo'lib, bu qismdagi barcha voqealar Rustam shaxsi orqali sodir bo'ladi. Shuni ham ta'kidlash kerakki, Rustamning mazkur she'rlar sikllarida ishtiroki turlicha namoyon bo'ladi. She'rdan she'rga yangi sifatlar, obraz va tuslarda so'zlab, yangi rang va shakllarga ega bo'ladi, har bir she'rida uning qahramon shaxsi yangicha ravnaq topadi. Ya'ni, har bir she'rida davrning dolzarb muammolari, undagi shaxs tasviri tufayli shoir Firdavsiy kamolotning yuksak cho'qqilarini zabt etadi. Bir so'z bilan aytganda, Rustamning "Shohnoma"dagi aksi Firdavsiyning badiiy tafakkuri orqali xalq qahramonidan xalq yetakchisi darajasiga ko'tarilgan. "Shohnoma" qahramonlik obrazlari tizimida Rustam obrazi va tutgan o'rni anglashda eng muhimi shu.

Siyovushning mifologik fazilatlari haqida so'z borar ekan, manbalarda aytilganidek, bu afsonaning paydo bo'lish tarixi qadim zamonlarga borib taqaladi. Ularda ajdodlarimizning tabiat, dehqonchilik, hosilga oid qarashlari, hukmlari o'z ifodasini topgan. Asrorov bu rivoyatning paydo bo'lish tarixini ikki qismga – mifologik o'ylab topilgan manbalarga va takomillashuv va rivojlanish bosqichiga ajratadi. U Siyovush haqidagi afsonaning kelib chiqishi nafaqat hind va eron miflariga bog'liq, balki butun Eron xalqlarining mifologik mulki ham emas, degan xulosaga keladi.

Adabiyotlar

1. Чориева М. А. Экономика и денежное обращение (монеты) в Бухарском эмирате при мангытах (на рубеже 19-20 веков) //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 5 (69). – С. 53-56.
2. Чориева М. А. Историография жизни и политической деятельности последнего мангытского эмира Сейида Алимхана //Наука, техника и образование. – 2018. – №. 9 (50). – С. 50-52.
3. Чориева М. А. Социально-экономическое, политическое положение Бухарского эмирата в конце XIX ВЕКА //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 11 (75).

4. ECONOMY C. M. A., CIRCULATION M. IN THE BUKHARA EMIRATE AT THE MANGYT (AT THE BORDER OF THE 19-20 CENTURIES) //Science, technology and education.–2020. – 2020. – Т. 5. – С. 69.
5. Ахмедова З. А., Чориева М. А. ТРУД АХМАДА ДОНИША «ИСТОРИЯ МАНГИТСКИХ ГОСУДАРЕЙ» КАК ЦЕННЫЙ ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ БУХАРСКОГО ХАНСТВА ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XVIII-ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XIX ВВ //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 11 (75).
6. Chorieva M. A. Historiography of the life and political activities of the last Mangyt emir, Seyid Alimkhan //Science, technology and education.–2018. – 2018.
7. Chorieva Madina A. The last mangyt emir Seyid Alimkhan in the historiography of the XX-XXI centuries //Look to the past. – 2020. – С. 250-254.
8. Чориева М. А. РАЗВИТИЕ БАНКОВСКОГО ДЕЛА В БУХАРСКОМ ЭМИРАТЕ (19-20 ВВ) //Новый день в медицине. – 2020. – №. 4. – С. 733-735.
9. Chorieva M. A. ECONOMY AND MONEY CIRCULATION (COINS) IN THE BUKHARA EMIRATE AT THE MANGYTS (AT THE BORDER OF THE 19-20 CENTURIES) //Science, technology and education. – 2020. – №. 5 (69).
10. Ахмедова З. А. Чориева Мадина Алиевна. Труд Ахмада Дониша «История мангитских государей» как ценный источник по истории Бухарского ханства второй половины xviii-первой половины XIX вв. – 2020.
11. МА С. EKONOMIKA I DENEZHNOYE OBRASHCHENIYE (MONETY) V BUKHARSKOM EMIRATE PRI MANGYTAKH (NA RUBEZHE 19-20 VEKOV). – 2020.
12. МА С. Istoriografiya zhizni i politicheskoy deyatel'nosti poslednego mangytskogo emira Seyida Alimkhana. – 2018.
13. МА Chorieva. [SOCIO-POLITICAL, CULTURAL AND SPIRITUAL LIFE OF CENTRAL ASIA AND IRAN IN THE X-XI CENTURIES.](#) //Journal of Social Research in Uzbekistan. – 2022/3/29.
14. МА Chorieva. [THE LIFE OF THE AUTHOR OF THE GREAT POEM" SHAHNAMEH"](#) // American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2022/3/27
15. Choriyeva M. A. HISTORY OF CREATION" SHAH-NAME" FIRDOUSI //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 45-48.
16. Choriyeva M. A. EPICS OF THE SHOHNOMA. DESCRIPTION AND ANALYSIS OF FIRDAVSI'S POEM "SHOHNOMA" //Oriental Journal of Philology. – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 1-8.

17. ZA Akhmedova. [REFORMATIVE VIEWS OF AHMAD DONISH IN MODERNIZATION EDUCATIONAL SYSTEMS IN THE EMIRATE OF BUKHARA \(XIX AND EARLY XX CENTURIES\)](#). //Journal of Social Research in Uzbekistan. – 2022/3/29 42-51
18. ZA Akhmedova. [REFORMIST VIEWS OF AHMAD DONISH IN THE RENEWAL OF THE EDUCATION SYSTEM IN THE EMIRATE OF BUKHARA \(XIX AND EARLY XX CENTURIES\)](#) // American Journal Of Social Sciences And Humanity Research. – 2022/3/27 1-8
19. Akhmedova Z. A. PHILOSOPHY OF THE FIRST JADID AHMAD MAHDUM DONISH //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 41-44.
20. Ахмедова З. А. XIX АСРНИНГ ИККИНЧИ ЯРМИДА ТУРКИСТОН ЎЛКАСИ МАДАНИЯТИ //ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ. – 2021. – Т. 4. – №. 7.
21. Azizovna A. Z. CULTURE OF TURKESTAN IN THE SECOND HALF OF THE 19 CENTURY //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. – 2021. – Т. 1. – №. 1.5 Pedagogical sciences.
22. Сагикызы А., Шуршитбай М., Ахмедова З. UPBRINGING AND EDUCATION AS FACTORS OF HUMAN CAPITAL DEVELOPMENT //Адам әлемі. – 2021. – Т. 88. – №. 2. – С. 18-25.
23. Akhmedova Z. A. AHMAD DONISH'S IDEAS ON IMPROVING PUBLIC ADMINISTRATION //Oriental Journal of Philology. – 2021. – Т. 1. – №. 2. – С. 9-17.
24. Akhmedova Z. A. ANALYSIS BY AHMAD DONISH ABOUT THE STATE ADMINISTRATION OF THE MANGYT RULERS //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 122-129.
25. Akhmedova Z. A. THE ROLE OF TEACHING PHILOSOPHY IN MEDICAL UNIVERSITY //Наука, техника и образование.–2021. – 2021. – Т. 6. – С. 44-48.
26. Ахмедова З. А. Чориева Мадина Алиевна. Труд Ахмада Дониша «История мангитских государей» как ценный источник по истории Бухарского ханства второй половины хviii-первой половины XIX вв. – 2020.
27. Ахмедова З. А., Турсунов К. С. Интеграционный процесс в рамках Европейского союза //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 5 (69). – С. 49-52.
28. Ахмедова З. А. HEALTHY LIFESTYLE AS THE KEY TO HEALTH //Наука и мир. – 2018. – Т. 2. – №. 4. – С. 21-22.

29. Akhmedova Z. A. Astronomical views of Ahmad Donish //Bulletin of Science and Education. – 2018. – №. 11. – С. 47.
30. Ахмедова З. А. Астрономические взгляды Ахмада Дониш //Вестник науки и образования. – 2018. – №. 11 (47). – С. 44-46.
31. Akhmedova Z. A. Human existence in the works of medieval thinkers //Molodoy uchenyy. – 2016. – №. 1. – С. 857-859.
32. Ахмедова З. А. Human existence in the works of medieval thinkers //Молодой ученый. – 2016. – №. 1. – С. 857-859.
33. Ҳамдамов Б. THE HISTORICAL HERITAGE OF ABU ALI IBN SINA-A NECESSARY TREASURE IN THE SPIRITUAL AND EDUCATION OF YOUTH //Новый день в медицине. – 2020. – №. 4. – С. 143-145.
34. Hamdamov B. K., Temirova S. V. THE POLICY OF RESETTLEMENT OF RUSSIANS TO THE TERRITORY OF TURKESTAN, TURNING IT INTO A RAW MATERIAL BASE FOR COTTON //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 113-121.
35. Hamdamov B. K., Temirova S. V. FROM THE HISTORY OF BUKHARA FOLK MEDICINE //CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758). – 2021. – Т. 2. – №. 12. – С. 52-55.
36. Гадоева Л. Э. История развития понятия «здоровый образ жизни» в Узбекистане //Наука, техника и образование. – 2020. – №. 11 (75).
37. Гадоева Л. Э. Вопросы гуманизма в работах академика И. Муминова //Международный журнал гуманитарных и естественных наук. – 2018. – №. 5-2. – С. 11-12.
38. Рахматов Н. Н. Профессор-ўқитувчилар меҳнат фаолияти ва унинг самарадорлигини оширишнинг назарий ва социологик асослари //Журнал Социальных Исследований. – 2020. – №. SPECIAL 1.
39. Рахматов Н. Н., Мардонова С. М. QUESTIONS OF SPIRITUAL AND MORAL EDUCATION AND HUMAN PERFECTION IN THE WORK OF ABU ALI IBN SINA //Новый день в медицине. – 2020. – №. 1. – С. 74-76.
40. Рахматов Н. Н. THE IMPORTANCE OF A SYSTEMATIC APPROACH AND SOCIAL FACTORS IN ENSURING LABOR EFFICIENCY //Новый день в медицине. – 2020. – №. 4. – С. 133-136.
41. Nizamov A. B., Namazova N. D. TOWARDS MODERNIZATION OF MARKET COMPETENCE OF GRADUATES OF SECONDARY SPECIALIZED, VOCATIONAL EDUCATION.
42. Namazova N. THE ROLE OF THE MODERN UNIVERSITY IN THE KNOWLEDGE TRANSFER РОЛЬ СОВРЕМЕННОГО ВУЗА В ТРАНСФЕРЕ ЗНАНИЙ.